

HALK SAĞLIĞI ARAŞTIRMA VE UYGULAMALARI DERGİSİ

www.hasaud.com

TEKNİK RAPOR

Küresel Düzeyde Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu 2024 Özeti

Summary of Global Gender Gap Report 2024

Pelin Şavlı Emiroğlu¹, Ahmet Furkan Süner², Ecenur Yağcı³, Esra Çiçek⁴, Şeyma Yüstra Soğanda⁵, Esra Çınar Tanrıverdi⁶, Aslı Davas⁷, Türkan Günay⁸, Şevkat Bahar Özvarış⁹, Ayşe Akın¹⁰

¹Uzm. Dr., İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, Türkiye, ORCID: 0000-0001-7915-160X

²Uzm. Dr., Çaycuma İlçe Sağlık Müdürlüğü, Zonguldak, Türkiye, ORCID: 0000-0003-1383-3215

³Uzm. Dr., Silopi İlçe Sağlık Müdürlüğü, Şırnak, Türkiye, ORCID: 0000-0001-6711-9063

⁴Dr, Konya İl Sağlık Müdürlüğü, Konya, Türkiye, ORCID: 0000-0003-4010-8596

⁵Dr, Sağlık Bakanlığı, Sağlıkın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0003-2892-1373

⁶Doç. Dr, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye, ORCID: 0000-0001-8857-3986

⁷Doç. Dr, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye, ORCID: 0000-0003-0957-4927

⁸Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-0874-2637

⁹Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0003-0650-2952

¹⁰Prof.Dr., Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0003-2379-3325

ÖZET

Cinsiyet eşitliği, herhangi bir cinsiyetten bireylerin hem kamusal hem de özel ortamlarda eşit haklara ve fırsatlara sahip olması gerektiği fikridir. Bu makale, Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu (GGGR) 2024'ten alınan verileri özetlemektedir.

GGGR 2024'teki 146 ülkenin tamamında cinsiyet uçurumunun yalnızca %68,5'i kapatılmış olup, küresel cinsiyet eşitliğinin 134 yılda sağlanabileceği tahmin edilmektedir. Henüz hiçbir ülke tam eşitliğe ulaşmamış olsa da, %93,5'lik bir puanla cinsiyet eşitsizliğini en çok kapatan ülke İzlanda'dır. Alt endekslerin analizi, cinsiyet eşitsizliklerinin sağlık, hayatta kalma ve eğitime erişim alanlarında büyük ölçüde kapatıldığını ortaya koymaktadır. Ancak, ekonomik katılım ve fırsatlar ile siyasi güçlendirmede önemli uçurumlar devam etmektedir.

Türkiye, 2006'da GGGR'de 105. sırada yer alırken, 2024'te 127. sırada ve Avrupa bölgesinde son sırada yer almaktadır. Bölgedeki 40 ülke arasında, işgücüne katılımda cinsiyet eşitsizliğinin %50'den azının azaltıldığı tek ülke Türkiye iken, 27 ülke bu göstergede %80'den fazla eşitlik sağladı.

Sonuç olarak, rapor 146 ülkenin hiçbirinin cinsiyet eşitsizliğini tamamen kapatamadığını gösteriyor. Eşitliğe ulaşmak için cinsiyet eşitliğini önceliklendiren planlar ve politikalar geliştirmek gerekiyor. Cinsiyete dayalı şiddeti önlemek, kadınların karar alma mekanizmalarına daha fazla dahil olmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapmak, kadınların ekonomik hayata katılımını desteklemek ve siyasi temsiliyetini artırmak hedefe ulaşmada kritik önem taşıyor.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet uçurumu, Eşitlik, Rapor

ABSTRACT

Gender equality is the idea that individuals of any gender should have equal rights and opportunities in both public and private settings. This article summarises data from the Global Gender Gap Report (GGGR) 2024.

For all 146 countries in the GGGR 2024, only 68.5 per cent of the gender gap has been closed and it is estimated that global gender equality can be achieved in 134 years. Although no country has reached full equality yet, Iceland is the country that has closed gender inequality the most with a score of 93.5%. An analysis of the sub-indices reveals that gender inequalities have largely closed in the areas of health and survival and access to education. However, significant gaps remain in economic participation and opportunities and political empowerment.

While Turkey ranked 105th in the GGGR in 2006, it ranks 127th in 2024 and last in the European region. Among the 40 countries in the region, Turkey is the only country where less than 50% of gender inequality has been reduced in labor force participation, while 27 countries have achieved more than 80% equality in this indicator.

As a result, the report shows that none of the 146 countries have been able to close gender inequality completely. In order to achieve equality, it is necessary to develop plans and policies that prioritise gender equality. Preventing gender-based violence, making legal arrangements for women to be included more in decision-making mechanisms, supporting women's participation in economic life and increasing political representation are of critical importance in achieving the target.

Keywords: Gender Gap, Equity, Report

Sorumlu Yazar: Pelin Şavlı Emiroğlu, İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, Türkiye

E-posta: pelinmestan@gmail.com

Toplumsal cinsiyet (gender), kadınlık ve erkekliğin toplumsal olarak kurulan, öğrenilen kalıpları olarak tanımlanabilir. Bir başka deyişle toplumun kadın ve erkeğe atadığı rol ve sorumluluklardır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsiyetten bağımsız olarak bireylerin hem toplumsal hem de özel alanda eşit hak ve fırsatlara sahip olması olarak tanımlanır (1,2). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise, toplumsal olarak oluşturulan bu kalıplar nedeniyle kadınların hak ve fırsatlardan eşit olarak yararlanamamasıdır. Dünya Ekonomik Forumu her yıl toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak kadın ve erkek cinsiyetler arasındaki farkın (uçurumun) ne kadar kapatılabildiğini 'Küresel Düzeyde Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu' ile görünür hale getirmektedir.

Bu yazıda Küresel Düzeyde Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu 2024 verileri özetlenmiştir.

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2006 yılından bu yana yayınladığı Küresel Düzeyde Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu (TCUR) her yıl aşağıdaki dört temel boyutta toplumsal cinsiyet eşitliğinin mevcut durumunu ve gelişimini kıyaslayarak ülkeleri sıralamaktadır:

1. Ekonomik Katılım ve Fırsatlar
2. Eğitime Erişim
3. Sağlık ve Hayatta Kalma
4. Siyasi Güçlenme

İlk rapordan bu yana, birçok ülkenin toplumsal cinsiyete dayalı uçurumu kapatmaya yönelik çabalarındaki ilerlemeyi izleyen en uzun rapordur. Rapor, ülkeleri 0-100 aralığında puanlamaktadır. Bu puanlar, eşitliğe doğru kat edilen mesafe yani, toplumsal cinsiyete dayalı uçurumun ne kadarının kapandığının yüzde olarak ifade edilmesidir. TCUR 2024'te yer alan 146 ülkenin tamamı için bakıldığında toplumsal cinsiyete dayalı uçurumun ancak %68,5'inin kapatıldığı görülmektedir. Hiçbir ülke tam anlamıyla toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşamamış olsa da, toplumsal cinsiyet eşitliğinin %60'tan fazlasını kapatan ülke oranı raporun ilk yayınlandığı 2006 yılında %85 iken, 2024 yılında %97'dir. Aşağıdaki tabloda bölgelere göre toplumsal cinsiyete dayalı uçurumu kapatma / toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltma yüzdeleri verilmiştir (Tablo 1).

Yüz kırk altı ülkenin incelendiği 2024 yılı raporu, 2023 yılına göre %0,1 puanlık bir iyileşme göstermekle birlikte, ilerlemenin hızının hala yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. İzlanda, %93,5'lik bir skorla toplumsal cinsiyet eşitsizliğini en çok kapatan ülke olarak dikkat çekmekte ve bu alandaki liderliğini 15 yıldır sürdürmektedir. İzlanda'nın ardından Finlandiya, Norveç, Yeni Zelanda ve İsveç gibi ülkeler de yüksek performans sergileyerek, toplumsal cinsiyet farkının büyük bir kısmını kapatmışlardır. Ancak, tam eşitliğe henüz hiçbir ülkenin ulaşamamış olması, küresel çabaların yeterli olmadığını göstermektedir.

Rapor, ülkeler arasında önemli sıralama değişikliklerine de vurgu yapmaktadır. Örneğin, Ekvador, Sierra Leone

ve Guatemala gibi ülkeler sıralamada kayda değer yükselişler gösterirken, Bangladeş, Laos ve Ruanda gibi ülkeler büyük düşüşler yaşamıştır. Bu değişiklikler, ülkelerin cinsiyet eşitliğine yönelik politikalarının ve sosyo-ekonomik koşullarının ne kadar dinamik olduğunu gözler önüne sermektedir.

Alt endeksler incelendiğinde, sağlık ve hayatta kalma ile eğitime erişim alanlarında cinsiyet eşitsizliğinin büyük ölçüde kapandığı görülmektedir. Sağlık ve hayatta kalma endeksinde cinsiyet eşitsizliği %96 oranında kapanırken, eğitime erişim endeksinde bu oran %94,9'dur. Ancak, ekonomik katılım ve fırsatlar ile siyasi güçlenme alanlarında hala önemli açıklar bulunmaktadır. Ekonomik katılım ve fırsatlar değerlendirildiğinde cinsiyet eşitliği %60,5 seviyesinde iken, siyasi güçlenmede bu oran yalnızca %22,5'tir. Özellikle siyasi güçlenme alt endeksi, cinsiyet eşitsizliğinin en derin olduğu alan olarak öne çıkmakta ve bu alanda cinsiyet eşitliğine ulaşmanın 169 yıl süreceği öngörülmektedir. Raporda ayrıca, cinsiyet eşitliğinde zaman içinde kaydedilen ilerlemeler de değerlendirilmiştir. 2006'dan bu yana, küresel cinsiyet farkı %4,2 oranında kapanmış ve yıllık ortalama %0,24 puanlık bir ilerleme sağlanmıştır. Bu hızla devam edildiğinde, küresel cinsiyet eşitliğine 134 yıl içinde ulaşılacağı tahmin edilmektedir. Bu da 2030 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nden yaklaşık beş nesil sonrasına denk gelmektedir.

Sağlık ve hayatta kalma alt endeksi, cinsiyet eşitliğinde en iyi performans gösteren alanlardan biri olmakla birlikte, 2024 yılında %96'lık skorla, 2006'daki %96,2'lik skorunun 0,2 puan altında yer almıştır. Eğitime erişim alt endeksinde ise, okuryazarlık oranında ilköğretim ve yükseköğretime kayıt oranlarında görülen düşüşler nedeniyle hafif bir gerileme kaydedilmiştir. Ekonomik katılım ve fırsatlar alt endeksinde, cinsiyet eşitliği skorunda belirgin bir artış gözlemlenmiş ve işgücüne katılım oranı gibi göstergelerde iyileşmeler kaydedilmiştir. Ancak, bu alandaki ilerleme hızı göz önüne alındığında, cinsiyet eşitliğine 152 yıl içinde ulaşılması öngörülmektedir. Sonuç olarak, 2024 Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu, küresel çabaların bazı alanlarda ilerleme kaydettiğini, ancak bu ilerleme hızının cinsiyet eşitliğine ulaşmak için yeterli olmadığını göstermektedir. Mevcut hızla devam edildiğinde, küresel cinsiyet eşitliğine ulaşmak için daha fazla çaba ve politika gerektiği açıktır.

Raporda ülkeler, Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayınlanan raporlarla tutarlılık sağlaması için sekiz bölgeye ayrılmıştır: Orta Asya, Doğu Asya ve Pasifik, Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Kuzey Amerika, Güney Asya ve Sahra Altı Afrika.

Tablo 1. Bölgelere göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltma (%)

Bölgesel toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltma sıralaması	Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltma (%)	Ekonomik Katılım ve Fırsatlar (%)	Eğitime Erişim (%)	Sağlık ve Hayatta Kalma (%)	Siyasi Güçlenme (%)
1.Avrupa	75	67,8	99,5	Durağan	36
2.Kuzey Amerika	74,8	76,3	100	96,9	26
3.Latin Amerika ve Karayipler	74,2	65,7	99,5	97,6	34
4.Doğu Asya ve Pasifik	69,2	71,7	95,1	95	14,5
5.Orta Asya	69,1	73,4	99,6	Bilgi yok	12,8
6.Sahra Altı Afrika	68,4	68,1	88,9	97,1	22,6
7.Güney Asya	63,7	Son sırada	94,5	95,4	26
8.Orta Doğu ve Kuzey Afrika	61,7	43,1	97,2	96,4	11,7

Avrupa %75'lik bir puanla birinci sıradadır. İzlanda, Finlandiya, Norveç gibi ülkeler küresel sıralamada en üstlerde yer almaktadır. Bölgede siyasi güçlenme açısından büyük başarılar elde edilmiş ve ekonomik fırsatlar konusunda da ilerlemeler kaydedilmiştir. Rapora Türkiye özelinde bakıldığında; Avrupa'da en üst sırada yer alan İzlanda, en alt sırada yer alan Türkiye'nin 29 puan önünde yer almaktadır. Bölgedeki 40 ülkeden yalnızca Türkiye (%49,2) işgücü katılım oranında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini %50'nin altında azaltabilmişken, 27 ülke bu gösterge açısından %80'in üzerinde eşitliğe sahiptir. İşgücü göstergelerinde, Türkiye'de kadınların %18,5'inin üst düzey yönetici ve %42,4'ünün teknik ve profesyonel olarak çalıştığı görülmektedir.

Kuzey Amerika %74,8 puanla ikinci sıradadır. Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi ülkeler, özellikle ekonomik fırsatlar ve eğitimde yüksek puanlar almaktadır. Ancak siyasi güçlenme endeksinde bazı bölgelere göre daha düşük performans göstermektedir. Latin Amerika ve Karayipler %74,2 ile üçüncü sıradadır. Ekonomik katılım ve fırsatlar konusunda son yıllarda büyük gelişmeler kaydedilmiş, bölgedeki çoğu ülke toplumsal cinsiyet farkının %70'ten fazlasını kapatmıştır.

Doğu Asya ve Pasifik %69,2 ile dördüncü sıradadır. Bölge, ekonomik fırsatlar ve sağlık alanında bazı ilerlemeler kaydederken, özellikle siyasi güçlenme alanında diğer bölgelere kıyasla daha geride kalmıştır. Orta Asya %69,1 puanla beşinci sıradadır. Bölgedeki ülkeler arasında cinsiyet eşitliği puanlarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle ekonomik fırsatlar ve eğitimde ilerleme kaydedilirken, siyasi güçlenme alanında gerileme yaşanmıştır.

Sahra Altı Afrika, %68,4 puanla altıncı sıradadır. Bölgede, ekonomik fırsatlar, eğitime erişim ve siyasi güçlenme konularında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Güney Asya %63,7 puanla yedinci sıradadır. Bölge, son yıllarda cinsiyet eşitliği konusunda ilerlemeler kaydetmiş olsa da özellikle ekonomik katılım ve fırsatlar konusunda son sırada yer almaktadır.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika %61,7 puanla son sırada yer almaktadır. Bu bölge, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından en düşük performansı gösteren bölgedir. Ekonomik katılım ve fırsatlar ile siyasi güçlenme alanlarında en kötü performansa sahip ülkeler bu bölgede yer almaktadır. Raporda Kuzey Amerika ve Güney Asya hem Orta Asya hem de Doğu Asya ve Pasifik'in siyasi güçlenme puanlarının neredeyse iki katına ulaşırken hem Avrupa hem de Latin Amerika ve Karayipler'in puanları Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın puanlarının üç katından fazladır. Ekonomik katılım ve fırsatlar endekslerinde önemli bölgesel farklılıklar olmakla birlikte en yüksek performans gösteren Kuzey Amerika (%76,3) ile en düşük performans gösteren Güney Asya (%38,8) arasındaki fark %37,5 puanına ulaşmaktadır.

Ülkeler değerlendirildiğinde İzlanda 2024'te de %93,5 puanla birinci sırada yer almakta ve 15 yıldır üst üste Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu'nda zirvededir. Ülke, profesyonel ve teknik çalışanlar arasında tam toplumsal cinsiyet eşitliğine sahiptir. İzlanda'da kadınlar, bakanlık rollerinin %50'sini ve parlamento koltuklarının %47,6'sını elinde bulundurmakta, bu da siyasi güçlenme puanını %97,2'ye çıkarmaktadır. Eğitimde de %100'e yakın bir eşitlik sağlanmış durumdadır. Sağlık ve Hayatta Kalma alanında ise diğer endekslere göre biraz daha düşük bir performans sergilendiği görülmektedir. İkinci sırada yer alan Finlandiya özellikle siyasi güçlenme ve ekonomik katılımında önemli

ilerlemeler kaydetmiştir. Bakanlık düzeyinde tam eşitlik, parlamentoda da %85,2'lik cinsiyet eşitliği mevcuttur. Eğitimde de tam eşitlik sağlanmış durumdadır.

Üçüncü sırada bulunan Norveç, %87,5 puanla eğitim (%99,3) ve sağlık (%96,2) alanlarında güçlü performans sergilemektedir. Ekonomik katılım ve fırsatlarda %79,9 puan, profesyonel ve teknik alanlarda tam eşitlik sağlanmış durumdadır. Siyasi güçlenme %74,6 puanla yüksek bir performans sergilenmekte olup, kadınlar bakanlık rollerinin çoğunluğunu elinde bulundurmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından ilk ondaki diğer ülkeler sırasıyla Yeni Zelanda, İsveç, Nikaragua, Almanya, Namibya, İrlanda ve İspanya'dır. En kalabalık 15 ülke toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sıralandığında Filipinler ilk sırada yer almaktadır. Genel ülkeler sıralamasında %77,9 puanla 25. sırada yer alan ülkede ekonomik katılımda yüksek eşitlik (%100) ve işgücüne katılımda yüksek seviye (%69,3) söz konusudur. Siyasi güçlenme puanı, bakanlık ve parlamento temsili açısından düşük, eğitimde tam eşitlik sağlanmış durumdadır. Meksika, en kalabalık ülkelerde iki, genel sıralamada %76,8 puan ile 33.sıradadır. Ekonomik katılım ve fırsatlar ile siyasi güçlenme alanlarında önemli sonuçlara sahiptir. Kadınların parlamentoda eşit temsili (%100) ve bakanlık düzeyindeki farkın %72,7'si kapatılmış durumdadır. Eğitimde ve sağlıkta tam eşitlik sağlanmış; ekonomik katılımda %61,2 eşitlik söz konusudur. Amerika Birleşik Devletleri %74,7 puan ile en kalabalık ülkeler arasında üçüncü genel sıralamada ise 43. sıradadır. Ekonomik katılımda yüksek eşitlik (%100) ve işgücüne katılım oranı (%84,2) iyi olmasına karşın, kadınların işgücüne katılım oranı (%57,3) halen düşüktür. Üst düzey liderlikte kadınların temsili yetersiz (%74,1) olup, siyasi güçlenme puanı hafif artmıştır (%25,1). Cinsiyet eşitliği açısından en kalabalık ülkelerden ilk ona giren diğer ülkeler sırasıyla Brezilya, Vietnam, Etiyopya, Bangladeş, Endonezya, Çin, Japonya, Nijerya, Hindistan, Mısır, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Pakistan'dır.

Siyasi, çevresel ve ekonomik yapıların bozulması, kadınlar ve kız çocukları için yüksek risk ve kırılganlık yaratmaktadır. Ayrıca, silahlı çatışmalara yakın bölgelerde yaşayan kadınlar sağlık, ekonomik katılım ve eğitimde kötü sonuçlarla karşılaşmaktadır. İklim krizleri de kadınların üreme sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik çabaların ülkeler için büyük fırsatlar sunacağı görülmektedir. Uluslararası finans kuruluşları, kadınların işgücü piyasalarına ve ekonomilere katılımının artırılmasının küresel GSYİH'yi %20'den fazla artırabileceğini belirtmektedir. 2023 itibarıyla küresel işgücü katılım oranındaki eşitlik %65,7'ye ulaşmıştır. ABD'de kadın işgücü tarihi bir zirveye ulaşmış, uzaktan çalışmanın, özellikle çalışan anneler için önemli bir etken olduğu belirtilmiştir. Ancak, etkili

çocuk bakımı sistemlerinin eksikliği bu iyimserliği sınırlamaktadır.

İşgücüne katılımdaki toplumsal cinsiyet eşitliği Güney Asya'da %42,6 ve Sahra Altı Afrika'da %83,9'a yükselmiştir. Bu bölgelerde kadınların işgücüne katılımı, 2020'den bu yana erkeklerden daha fazla artış göstermiştir.

Kuzey Amerika ve Avrupa'da işgücü katılım oranında cinsiyet eşitliği görece yüksektir. Kuzey Amerika'da %84,6; Avrupa'da ise %77,4'tür. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da ise işgücü katılımında cinsiyet eşitliği %28 oranıyla en düşüktür. Suudi Arabistan, Bahreyn ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde kadın işgücü katılımı önemli artışlar göstermiştir. Suudi Arabistan'da 2006'dan bu yana neredeyse iki katına çıkarak %43,2'ye ulaşmıştır. Bahreyn ve Birleşik Arap Emirlikleri de benzer şekilde önemli ilerlemeler kaydetmiştir.

OECD Bölgesi'nde istihdam oranları 2024 yılında hem erkekler hem de kadınlar için rekor seviyelere ulaşmıştır. Kadınların istihdam oranı erkeklerinkinden daha hızlı artmış ve cinsiyet farkında azalma görülmüştür. Desteklenen çocuk bakımı, aile izni politikaları ve ertelenmiş emeklilik gibi faktörler bu değişime katkıda bulunmuştur.

Kadınların işgücüne katılımdaki eşitsizlikler, küresel ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemekte, gelir eşitsizliklerini ve politik eşitsizlikleri daha da derinleştirmektedir. Küresel ölçekte kadınların işgücüne katılım oranı %65,7'ye yükselmiş olsa da birçok sektörde kadınlar hala düşük ücretli işlerde çalışmakta ve üst düzey pozisyonlara erişimde büyük engellerle karşılaşmaktadır. Özellikle Petrol, Gaz ve Madencilik gibi kadın temsili düşük olan sektörlerde, liderlik pozisyonlarındaki kadın oranları hızla düşmektedir.

Kadınların liderlik rollerine yükselme oranları, ekonomik koşullarla yakından ilişkilidir. Kötüleşen işgücü piyasası kadınların liderlik rollerini olumsuz etkilemekte ve cinsiyet eşitliği, ekonomik durgunluk dönemlerinde gerileme eğilimi göstermektedir. COVID-19 pandemisi sırasında umut verici bir artış gösteren kadınların liderlik rollerine katılımı 2023'ten itibaren gerilemeye başlamış ve 2024'te daha da düşüş göstermiştir.

Kadınların, bakım sorumlulukları işgücünde ayrımcılığa uğramalarına neden olmakta ve çocuk bakım hizmetlerinin yetersizliği, kadınların işgücüne katılımını sınırlandırırken, çoğu ülkede babalara yönelik babalık izni politikaları da eksik kalmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmak için, hükümetlerin ve iş dünyasının eşit ebeveyn izni politikalarını benimsemesi ve çocuk bakım sorumluluklarının cinsiyetler arasında adil bir şekilde paylaşılmasını sağlaması gerekmektedir.

Profesyonel ağlar, kadınların kariyer basamaklarında ilerlemesini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Erkeklerin LinkedIn ağları genellikle kadınlarınkinden daha büyük ve daha güçlü bağlar içermekte, bu da iş fırsatlarına erişimi kolaylaştırmaktadır. Kadınların ise

daha "zayıf" bağlara sahip olması işe alım ve terfi süreçlerinde kadınların erkeklerden geride kalmasına yol açmaktadır.

Parlamentar düzeyde cinsiyet eşitliği 2024'te %33'e ulaşarak rekor seviyeye çıkmıştır. Ancak, kadınların üst düzey siyasi pozisyonlara ulaşma oranı hala sınırlıdır. Yerel yönetimlerde kadın temsili artış gösterse de özellikle Ürdün, Bahreyn ve Umman gibi ülkelerde bu oran düşüş eğilimindedir.

Cinsiyet uçurumu teknoloji alanında da devam etmektedir. Genel olarak hem STEM (fen, teknoloji, mühendislik ve matematik) hem de STEM dışı işgücündeki kadınların oranları 2016'dan bu yana kademeli olarak artmakla birlikte 2024 yılında kadınların istihdamı STEM (%28,2) alanında STEM dışı alana (%47,3) göre düşük olmaya devam etmektedir. STEM istihdamında kadınların payı sektörler arasında değişmekle birlikte, erkeklerle karşılaştırıldığında daha az istihdam edilmektedir. Bu durum daha düşük büyüme oranına sahip ve daha düşük ücretli işlerde çalışmaya devam etmeleri nedeniyle kadınlara çifte dezavantaj sağlamaktadır.

STEM becerilerine sahip kadınların oranı 2016'dan bu yana on yıldan kısa bir sürede %24,4'ten %27,1'e yükselmiştir. Bu durum, 73 ekonominin 62'sinde STEM becerilerinde cinsiyet açığının daraldığını göstermektedir. Ekonomide STEM becerilerine olan ilgi genel olarak artmaktadır, ancak beceri geliştirme konusundaki kararlar çalışanın mevcut görevine ve işverenine bağlıdır. Bunlar hem beceri geliştirme hem de yeni beceri kazanma fırsatlarına erişimle ilişkilidir.

Teknolojinin öneminin giderek artmasıyla işverenler, artan şekilde teknoloji okuryazarlığı ve mühendislik becerilerine sahip çalışanlar aramaktadır. Hem kadın hem erkeklerde yapay zekâ (YZ) becerisine sahip olanların oranı giderek artmaktadır. LinkedIn verilerine göre 2016'dan bu yana YZ mühendisi kadınların üyeliği iki kattan fazla artarak %0,09'dan %0,2'ye yükselmiştir. YZ Mühendisliği alanında kadınların artışı umut verici bir eğilim sergilemektedir. Bununla birlikte yapay zeka ve dijital yetenek konularında çevrimiçi beceri kazanma alanında eşitsizlikler daha belirgindir. 2015-2023 yılları arasında ve son rapordan bu yana bu kurslara kayıtlarda kayda değer bir artış olmasına rağmen, özellikle yapay zeka ve büyük veri (%30), programlama (%31), ağlar ve siber güvenlik (%31) alanlarında cinsiyet eşitsizliği görülmektedir.

Eğitim alanında cinsiyet eşitliği sağlanmış olsa da bu durum henüz iş dünyasında eşitlikçi sonuçlara dönüşmemiştir. Kadınlar, eğitim aldıkları okullardan mezun olduktan sonra, iş yaşamına katıldıklarında bazı mesleklerde erkeklerin daha çok tercih edildiği ve bu durumun kadınları ekonomik açıdan dezavantajlı duruma düşürdüğü görülmektedir.

Eylem Çağrısı

Makroekonomik ve jeopolitik koşullar, ülkeler ve bölgelerde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, son yıllarda toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ilerleme, ardı ardına yaşanan krizler ile sosyal ve bakım altyapısında giderek artan bozulmalar nedeniyle kesintiye uğramıştır.

Bu yılki rapor sonuçlarının da ortaya koyduğu gibi, kaydedilen ilerlemenin kapsamı ve hızı, 2030 yılına kadar toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için oldukça yetersiz kalmaktadır.

Cinsiyet eşitliğinin adil ve sürdürülebilir büyümenin bir koşulu olarak kabul edilmesi konusundaki sessizlik, mevcut ve gelecekteki zorluklarla başa çıkma kapasitesini etkilemekte ve bu da kadınların ve kızların geleceğine zarar vermektedir. Bu durum, hükümet ve iş dünyası liderlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik makro düzeydeki çözümlere ve bununla birlikte farklı bir büyüme türüne katkıda bulunmaları için önemli bir fırsat yaratmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği çabalarına kaynak sağlamak, zorlukla kazanılan ilerlemenin geriye gitmesini önleme; büyüme, refah, yenilikçilik ve sürdürülebilirliğe giden yolların herkes için uygun hale getirilmesini sağlamak için çok önemlidir. Hükümetler ve iş dünyası arasındaki işbirliği çabaları ve hedefe yönelik müdahaleler sayesinde 50/50'yi gerçeğe dönüştürebiliriz.

Küresel Cinsiyet Eşitliği Sprinti (The Global Gender Parity Sprint), Dünya Ekonomik Forumu'nun cinsiyet eşitliğini hızlandırmak amacıyla başlattığı küresel bir girişimdir. Bu program, hükümetler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi çeşitli paydaşları bir araya getirerek iş dünyasında ve toplumda kadınların eşit temsili ve fırsatlara erişimini artırmayı hedefler. Bu kapsamda, katılımcılar belirli bir süre içinde somut çözümler üretmeye ve cinsiyet eşitliği ile ilgili ölçülebilir ilerlemeler kaydetmeye odaklanmalıdır. Program, özellikle kadınların istihdamda, liderlik pozisyonlarında ve ekonomik fırsatlara erişimde güçlendirilmesini sağlamayı amaçlar. Raporda 2030 yılına kadar eşitliğin sağlanması için paydaşlar birlikte çalışmaya davet edilmektedir.

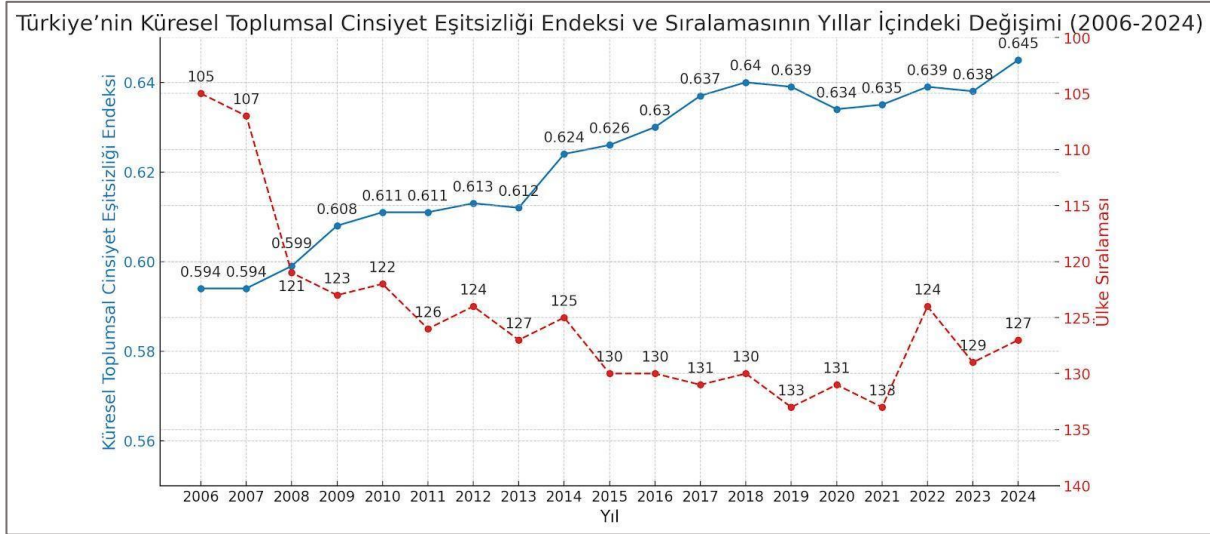
Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporunda Türkiye'nin Mevcut Durumu

Türkiye 2024 Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporuna göre 0,645 endeks değeri ile 127. sırada yer almaktadır.

- Alt boyutlara bakıldığında ekonomi, eğitim, sağlık ve politika için endeks puanları sırasıyla 0,507; 0,987; 0,966 ve 0,118'dir.
- Türkiye'nin küresel toplumsal cinsiyet uçurum endeks değeri 2023 (0,638) yılına göre artış göstermiştir. Ancak, Türkiye sıralamada 2 sıra öne geçerek 129. sıradan 127. sıraya yükselmiştir. Bu durum, diğer ülkelerin toplumsal cinsiyet eşitliği farkının artmasından kaynaklanmaktadır.

- Geçen yıla göre alt boyutların değişiminde birkaç sıra yükseliş olmasına rağmen endeks

değerleri incelendiğinde toplumsal cinsiyet uçurumu yıllar geçtikçe artış göstermektedir.

Grafik 1. Türkiye'nin küresel toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi ve sıralamasının yıllar içindeki değişimi (2006-2024)

Grafik için kaynaklar: World Economic Forum, Global Gender Gap Report, 2006-2024

Ekonomi alanında geçen sene endeks değeri 0,500 iken 2024 yılında 0,507'dir. Eğitim alanında bu değerler sırasıyla 0,980 ve 0,987'dir. Sağlık alanında endeks değeri değişmemiştir ve hem 2023 hem de 2024 yılında 0,966 olarak hesaplanmıştır. Siyasi güçlenme alanında 2023 yılında 0,106 değerinden 0,118 değere ulaşarak bu alanda da toplumsal cinsiyet uçurumu artmış bulunmaktadır.

Türkiye 2006 yılı ile 2024 yılı arasında Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Raporlarında belirtilen endeks değerleri ve ülke sıralamalarına göre değerlendirildiğinde toplumsal cinsiyet uçurumunun giderek artış gösterdiği görülmektedir (Grafik 1).

Türkiye ülkeler arasında 2006 yılında 105. sırada iken, 2024 yılında 127. sıraya gerilemiştir.

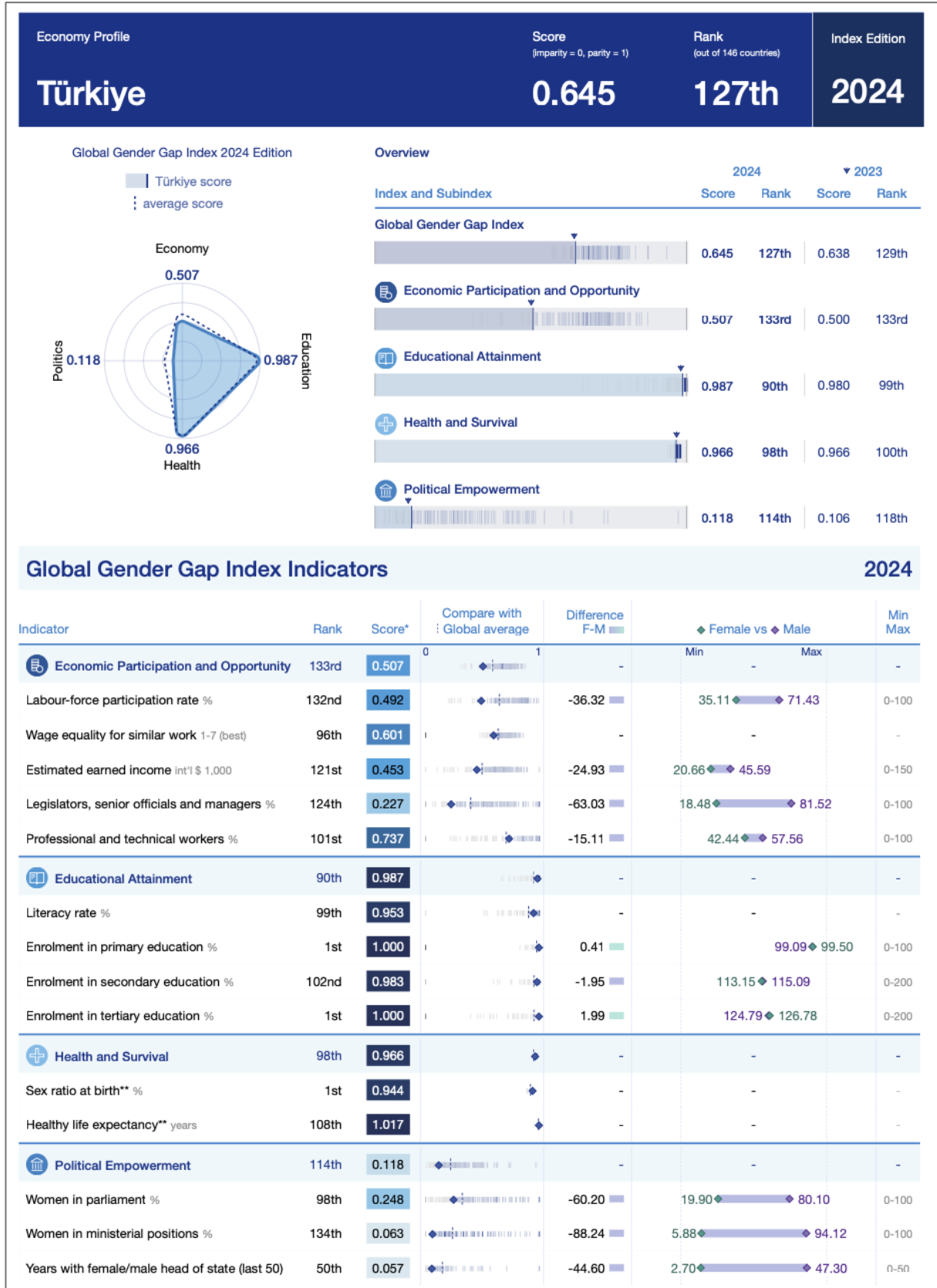
Sonuç olarak raporda 146 ülkenin hiçbirinin toplumsal cinsiyet eşitliğine erişemediği ve dünyada aradaki farkın kapatılması için 134 yıla gereksinim olduğu saptanmıştır. Ülkemiz toplumsal cinsiyet eşitliğinde Avrupa bölgesinin son sırasında yer almaktadır. Eşitliğin sağlanmasında öncelikli olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini öne alan plan ve politikaların geliştirilmesi gerekir. Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi ve kadınların karar alma mekanizmalarına daha fazla dahil

edilmesi için yasal düzenlemelerin yapılması, kadınların ekonomik hayata katılımının desteklenmesi ve siyasi temsilin artırılması hedefe ulaşmada kritik öneme sahiptir.

WEF'un Cinsiyet Uçurumu Raporunun tam metnine [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

KAYNAKLAR

- Ecevit Y. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel kavramları. Ceid Yayın [İnternet]. 2021 [cited 2025 Jan 31];11. Available from: <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kokdener/142391/toplumsal-cinsiyet-esitliginin-temel-kavramlaripdf.pdf>
- Arat Y. Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği nedir, ne değildir? [İnternet]. Sarkaç. 2020 [cited 2024 Mar 24]. Available from: <https://sarakac.org/2020/02/toplumsal-cinsiyet-nedir-ne-degidir/>
- Kusum Kali P, Kim P, Saadi Zahidi, Silja B. Global Gender Gap Report 2024 [İnternet]. Dünya Ekonomi Forumu; 2024 [cited 2025 Jan 31]. Available from: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2024/>

Şekil 1. Türkiye Ekonomi Profili (3)

Economy Profile		Score	Rank	Page 2 of 2
Türkiye		0.645	127th	
Complementary Targets and Contextual Indicators			2024	
General indicators				
Indicator	Unit	Value		
GDP	US\$ billions	907.12		
GDP per capita, PPP	constant '17, Intl. \$ 1000	33.15		
Population sex ratio	female/male, %	1.00		
Population growth rate	%	0.98		
Indicator	Million people	Female	Male	Value
Total population		42.40	42.58	84.98
Work participation and leadership				
Indicator	Unit	Value		
Gender wage gap	% (OECD countries only)	n. a.		
Share of women's membership in boards	% (OECD countries only)	17.30		
Firms with female majority ownership	% firms	3.90		
Firms with female top managers	% firms	3.90		
Indicator	1-7 (best)	Value		
Advancement of women to leadership roles		3.97		
Indicator	Million people	Female	Male	Value
Labour-force		9.66	19.42	29.07
Indicator	Unit	Female	Male	Value
Share of workers in informal sector	% workers	36.32	24.18	28.10
Unemployed adults	% of labour force (15-64)	13.71	9.10	10.65
Workers employed part-time	% of employed people	25.57	14.06	17.78
Proportion of time spent on unpaid domestic and care work	%	19.15	3.71	n. a.
Access to finance				
Indicator	0-1 (Equal rights)	Value		
Access to financial services		Equal rights		
Inheritance rights for widows and daughters		Equal rights		
Access to land assets		Equal rights		
Access to non-land assets		Equal rights		
Civil and political freedom				
Indicator	Unit	Value		
Year women received right to vote	year	1930, 1934		
Number of female heads of state to date	number	1		
Seats held in upper house	% total seats	n. a.		
Indicator	Yes/No	Value		
Election list quotas for women, national		Yes		
Party membership quotas, voluntary		Yes		
Indicator	0-1 (Equal rights)	Value		
Access to justice		Equal rights		
Freedom of movement		Equal rights		
Family and care				
Indicator	Unit	Value		
Unmet family planning	% women 15-49	11.60		
Early marriage	%	4.80		
Mean age of women at birth of first child	years	26.60		
Indicator	0-1 (Equal rights)	Value		
Right to divorce		Equal rights		
Indicator	Shared days	Female	Male	Value
Length of paid parental leave		112.00	7.00	0
Education and skills				
Indicator	Graduates %	Female	Male	Value
STEM		34.69	65.31	0.53
Agri., Forestry, Fisheries & Veterinary		43.62	56.38	0.77
Arts & Humanities		n. a.	n. a.	n. a.
Business, Admin. & Law		47.00	53.00	0.89
Education		64.03	35.97	1.78
Engineering, Manuf. & Construction		27.13	72.87	0.37
Health & Welfare		66.97	33.03	2.03
Information & Comm. Technologies		n. a.	n. a.	n. a.
Natural Sci., Mathematics & Statistics		n. a.	n. a.	n. a.
Social Sci., Journalism & Information		53.12	46.88	1.13
Indicator	Graduates Attainment %	Female	Male	Parity
Vocational training		21.65	24.04	22.88
PhD graduates		2.28	2.77	2.52
Graduates from tertiary education		44.87	40.82	42.79
Health				
Indicator	Unit	Value		
Prevalence of gender violence in lifetime	% women	12.00		
Births attended by skilled personnel	% live births	97.00		
Maternal mortality	deaths per 100,000 live births	17.00		
Total fertility rate	births per woman	1.89		
Indicator	0-1 (Equal rights)	Value		
Reproductive autonomy		Near-equal rights		

*Scores are on a 0 to 1 scale, where 1 represents the optimal situation or "parity". Please see Appendix A and B for detailed methodology, definitions, sources and periods.

**For all indicators, except the two health indicators, parity is benchmarked at 1. In the case of sex ratio at birth, the gender parity benchmark is set at 0.944 (see Klasen and Wink, 2003). In the case of healthy life expectancy the gender parity benchmark is set at 1.06, given women's longer life expectancy.

*Scores are on a 0 to 1 scale, where 1 represents the optimal situation or "parity". Please see Appendix A and B for detailed methodology, definitions, sources and periods.

**For all indicators, except the two health indicators, parity is benchmarked at 1. In the case of sex ratio at birth, the gender parity benchmark is set at 0.944 (see Klasen and Wink, 2003). In the case of healthy life expectancy the gender parity benchmark is set at 1.06, given women's longer life expectancy.

Şekil 2. Türkiye'nin Ekonomi Profili (3)